

Son

Contes en bozo-tigemaxoo

Sɔn

La guerre

Sunjata yee Sumaworo sɔn

Anpilema maana

La guerre entre Soumaworo et Soundjata

L'histoire de Anpilema

Contes en langue bozo-tigemaxoo

Raconté par Jedaani Dienta

à Mopti en 2006

Nos remerciements à Sékou Kementa
pour tout son soutien pratique.

Illustrations : The Art of Reading 2.0, © 2001 SIL

2ème édition avril 2011
© Equipe Bozo 2011
BP 76, Sevaré (Mopti)
République du Mali

Sunjata maana

Sunjata yaa de xalu ni, kumɛya di kire maan te. A ga fayina in syexalu tɛgemayin xuma. A ga yaara in sɔnjwɔn guye naan.

A gaana mwɔ guye taraan be taa n-kwɔn xalifa in loolonxalu Bwɔri ma. A gaana in faaro gu bwɔsi bayi in paxa

g'i be in teenjela Sumaworo sɔnjwɔn
guye ga. A ga kuuru. A gaana soron
Sumaworo sɔnjwɔn guye xuma. Ye
syen tun g'a miila, sɔn gu ga ŋwɔn
ɲyenu xɔɔɔ rɔɔ ni. Fajiri fɛde ga
xona waxadu maan, ye jaa ga
Sunjata ma, a ga surudi syo
Sumaworo sɔnjwɔn guye xuma. A ga
Soso-Bala rɔɔ too mana, Sumaworo
jwɔnxalu gu.

Gereɲwɔn kwɔn, Sogolo jwɔnxalu
Sunjata gaana lɔ Sumaworo sɔnjwɔn
guye naan, in g'a sye, xɔnbɔ na lɔ
saaye naan. Mwɔ guye ga kalee a
syexalu gu tɔɔ tin. Y'a na in gɔbi in
siinbo faa, Sumaworo sɔnjwɔn guye

ga xeeni. A ga yee tɔmɔ budii. Y'a na in gɔbi in kwono faa, a faaroo gu ga ye tɔmɔ budii, in g'a sye mwɔ na lɔ jirijwɔn mwɔnaye naan. Sunjata sɔnjwɔn guye ga ye sye guye girinii mwɔ guye yee bɔlɔ naan. Ye kalan xiyoo guye ga lɔ mwɔ guye tuun g'i, in g'a sye y'a na namu suxa maanjyɛn niɲi. ŋwɔn syɛn, yee ga surudi kyɛn faa rɔɔ faa.

Jata ga Soso-Bala too mana. A gaan'a xayɪ gere maan gu, in g'a sye, xɔnbɔ,

a gaana in teenjela Sumaworo jwɔnxalu gu ga. A faaro gu ga tindeena joo faa, nkaa gɔn naan gu, Sumaworo sɔnjwɔn kwɔn gaana in baraxa yee bɔlɔ naan. A gaana ŋwɔn budi in bwo i, in g'a sye, y'a na xaapwɔn kala de fendeen ni. Soso-Bala di in taa b'a xɔrɔnɛ. A gaana tun in sɔnjwɔn guye naan. Ye gaana a xayɪ ye kaaninke gu ga xeele, ye tɛmɛ gaana ye tɔɔ sa sawu i. Siin kuujwɔn be bayi, sere guye xɔrɔ i, mwɔ sii di kwono gɔn, y'a di Sunjata yee in sɔnjwɔn guye.

Mande Bwɔri maan ga sɔnjwɔn bɔlɔ guye kɔrɔsin xɔrɔ faa gu gaana a xayɪ, maa in tɔnxalu gu ga kyen. A mwɔ

karee jɛn be so Sumaworo sɔnjwɔn
guye laate. Ye gaana jogi Sumaworo
sɔnjwɔn guye faa hali gulu so tun. Ye
gaana ye mwɔ fyere kun be ye laate
fiinbaan i.

Anpilema maana

Ku ga yaalu ka yee in kandu ni, ye ga fayina nɔwɔɔɔɔɔɔ mɔɔɔɔɔɔ ka i. Jwɔn sii tun di ye faa, y'a di jwɔnxalɔɔɔɔɔɔ kwɔn. Ɔjwɔn tɔɔ ga Anpilema. A gaana kwono gɔn, hali a gaana juun tan-yee-in-sekin kire. Nkaa ɔjwɔn syen

nuun g'i, a di yaalusewe tin too. ɲunu
waxadu gu, sunguru mwo jeeni tun ga
gon. Ye syen naa tun g'a rɔɔ naa i.
Nɔwumwo guye syen tun g'a
xɔndaamaa be sa'a xuma, yaalu mwo
jeeni guye syen tun g'a rɔɔ fwo. A
gaana juun tan-pendee-yee-in-naaran
kire waxadu maan, a gaana ye mwo
jeeni guye syen lee de in yaalu ni. Ye
tun tegemayin namayin.

Sɔn ka gaana kii Faransi. A tun ga
waajibina nɔwumwo guye syen ma, ye
na jwɔli-n-kwɔn loo be so sɔn. Sina
Anpilema haasidiya ga nɔwumwo
guye ma, ye tun g'a fwo be Anpilema
rɔɔ jen syo sɔntoo.

Ye gaana so a se Anpilema lanbee
guye te, ma'a ga be so sɔntoo. Ye
gaana ye xeri Anpilema sɔntoo sige gu

ma. Nɔwumwɔ guye gaana xɛɛnɛ
xayin syo a ma, yala a lanbee guye be
duɲɛ a sɔntoosige gu ma.

Ye gaan'a yaa in g'a sye xɛɛnɛ gu bayi
Faransi rɔɔ bye ; sɔnxɛɛnɛ rɔɔ tun ni.
A waajibiya xɔnɔmɔnɔ guye ma be
Anpilema jen syo sɔntoo. Ye tun d'a
too, ye ga be fumaan wale.

Anpilema ka gaana so fwono i
jiindentaa g'i be so jiribɛɛ yala in
jwɔn gu gu hiniya be in bɔɔ guye
xɛnɛ. A so kuɔpaantun i be so jiribɛɛ
yala mwɔ sii ma hiniya be luukɔri in
jwɔn gu ma. A so in lawaan
digemaantaa i be jiri baa in jwɔn gu
te, yal'a xɔnde guye ma hiniya b'a

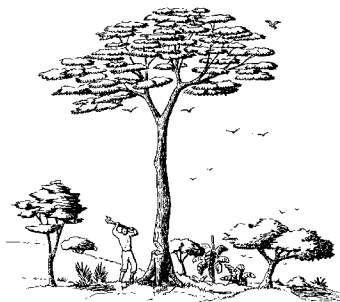

jwɔu.

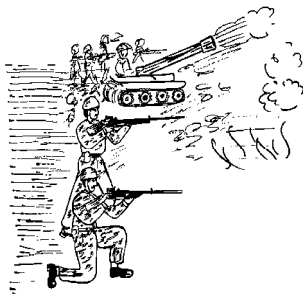
Anpilema gaana so Faransi
saninfanaan yee laansara naan. A tun

ga Faransi rɔɔ faa xaran. Ŋwɔni niŋi
laan gu xɔɔɔ i, a gaana lo Faransi.

A sige loɔna xɔɔɔ i, nɔwumwɔ guye
woo a yaalu guye te : « Xa rɔɔ ni,
yaalu jansigena guye, xa kanduu di be
syεε bye xwa. » Ye hila a te : « Jiri
maan xɔniye ga sa'a xuma, ye jiri gu
na xen, xɔni guye ga maa rɔɔ wale ? »
Yaalu guye syen gaana ye jawaawi,
y'a di ye jeeninaa gu, ye woo : « Xɔni

guye syen gu firidi be so in saa jiri
bɔɔ xuma. » Ye mwɔ tuumin guye
syen gaana syege be jansige xwa.
Nkaa ye jeeninaa gu woo : « N hunu,
n ga be kwono n kandu gu nan y'a ka
beɛ i. N di maa ye tɔɔyi gɔn, ye
xɔnɔmɔnɔya. N ga be Ala xɔnɔnɛ, a ga
be fumaan wale. » A gaana kwono
xɔnɔmɔnɔ guye faa gɔn.

Syo waxadu ka ma, sɔn gu gaana in
sindi. Anpilema ga hilana in sɔn te. A
gaana luukɔri jaa fanaan, a mwɔ
fyere waa. A luukɔri jaa fendeenaan
gu, a gaana syege be mwɔ fyere waa
xwa. Waxadu maan gu ye syen gaana
tulaaya be kale, sɔnyajwɔn kwɔn
gaana luukɔri Anpilema ma. A kale in
sigewaxadu gu rɔɔ yere gu nuun g'i.
Xɔnde guye woo : « Ki gaana hiniya
be Anpilema waa. Sɔn lɔn. »

Ampilema-faa-mwɔ guye tun g'a fwɔ
be so a se a nan y'a ka te, maa
Anpilema gaana kwono sɔn i. Ye ga
mwɔmɛnɛ, mwɔ maan maa n guun. Ye

ga b'a tuu xayin be so a se Anpilema lanbeeye te a di bayi sɔn g'i.

Polijwɔn xurenxuren ka gaana be. A woo : « N ga maa syo a s'a lanbeeye te, maa a kale sɔn g'i. Nkaa ye xa ga jyɛfɔ la n ga. » Ye gaana dunɛ. Ye jyɛfɔ l'a ga.

Poli gu gaana firidi be so Anpilema ye nɔwu g'i. Siin kuɔnaa be tun,

Anpilema nan gaana so fwono g'i be
jyenlaxomene be so xemaasole a ga.

Poli gu gaana be in sa'a bele i jiri gu
xuma. A woo : « N nan, an jwon gu
kwono son i. » Gerejwon kwon,
Anpilema nan gaana in tolo syo ye
jan. A gaana so a se in kandu gu te, ye
jwon gu in kama. Nkaa ye di duje b'a
s'a yaalu gu te be sa'a xuma, ye gaana
kona, a teme maa be in tolo.

Nkaa kadaa ka, yaalu gu gaan'a boyi,
maa in kandu gu gaana kwono son i
Faransi. A gaana syege bye ye jan be
in kandu gu nan y'a ka tele. Ye gaan'a
xaayi a ga maa teene ni. A tuun gaana

san namayin. A woo : « N nan yee n
ka, ku syen xɔɔɔ i, n ga be kwono xa
bele i be sa'a xuma, xa xɔnɔmɔnɔya,
xa di maa xayin xwa. »

A gaana kwono ye faa gɔn hali kadaa
ka, Anpilema nan gaana bayi be so
laxomene nɔwu xɔɔɔ g'i. Yaalu gu
teme gaana bayi be so fwono i. Yee
filaanxalu ka gaana tyeme. Filaanxalu
gu woo : « An nɔɔ ni yaalu jeeninaan
gu, an ga maa rɔɔ wale kunu
xɔnɔmɔnɔ guye fan ? » Yaalu gu
gaan'a jawaawi, a woo : « N ga ye faa

gɔn, be sa'a xuma ye xɔnɔmɔnɔya, ye
di maa xayin xwa. »

Filaanxalu gu woo : « Kuni serejwɔn
gu kama ! An na so a xidi an kandu
gu xaburu gu niɲi. » Yaalu gu gaan'a
kama. A di foyi se mwɔ sii te. A gaana
Faransi syen kun. Bandaan ga niɲi g'i,

nkaa ηwɔn syen yaalu gu di ηwɔn
tɔnɔ.

A gaana so hal'a siɲe Faransi. A gaana
tele hal'a in kandu gu xaburu gu xayɪ.
A gaana serejwɔn gu gɔn syo in kandu
gu xaburu gu nuun g'i.

A ηɔni taana gu, a kandu gu gaana kii
bayɪ xaburu g'i. A gaana in yaalu gu
xayɪ. A tɛgɛmayɪn namayɪn. A gaan'a
suu kun. A woo : « Ki-n-so xɔɔ ! » Ye'e
tolo.

Ye siɲe ye nɔwu g'i waxadu maan,
syen gaana ye tyeme namayɪn. Ye'e
kire, ye gaana be yaafɛmɛnɛ Anpilema

© 2011

Equipe Bozo Sevaré

Cell: 73-12-64-51

